

Джерела та література

1. Партико З. В. Норми редагування перекладів / З. В. Партико // Вісник Книжкової палати . – 2013. – № 7. – 52 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ, 2004. – 475 с.

Анастасія Навагіна, Ангеліна Кондратенко
Наук. керівник – к.філол.н., доц. Дорошенко С. М.
м. Полтава

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Більшість тлумачних словників трактують поняття «переклад» як відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми. Досягнення цієї єдності відбувається шляхом цілісного відтворення ідейного змісту наукового тексту в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі. Процес перекладу – специфічна лінгвістична діяльність, яка спрямована на найбільш повне відтворення засобами однієї мови змісту і форми оригінального тексту. Переклад науково-технічної літератури займає почесне місце серед інших різновидів перекладу.

Метою даної статті є проведення комплексного аналізу процесу перекладу науково-технічної літератури, виокремлення його особливостей та з'ясування актуальних проблем, пов'язаних з даною сферою.

Актуальність статті: Науково-технічна сфера є однією з найважливіших сфер діяльності людства. У зв'язку з бурхливим розвитком науки та техніки, модернізацією сучасних інформаційних технологій та засобів поширення інформації будь-якого характеру виросло значення науково-технічного перекладу. Крім того, дослідження питань перекладу науково-технічної літератури часто потребує аналізу самого початкового тексту, а також вивчення закономірностей функціонального стилю мови, що сприяє оволодінню технікою адекватного перекладу. Тема статті є актуальною для теорії перекладу ще й у зв'язку із неупинним зростанням кількості науково-технічних контактів з іншомовним світом та збільшенням загальних обсягів перекладу іноземних науково-технічних текстів.

Особливу увагу питанню перекладу науково-технічної літератури у своїх працях приділяли такі видатні науковці, як М. Аполова, Л. Борисова, В. Карабан [3], Р. Проніна, В. Судовцев, Л. Філатова та ін.

Науково-технічні тексти мають цілу низку граматичних особливостей. Найбільш типовою лексичною ознакою науково-технічної літератури є насиченість тексту термінами і термінологічними словосполученнями, а також наявність лексичних конструкцій і скорочень. У такій літературі особливе місце посідають тексти, орієнтовані не стільки на носіїв певної мови, скільки на представників певної професійної групи з нетиповими екстралінгвістичними знаннями [5, с. 122–124].

До науково-технічної літератури відносяться такі види текстів:

- власне науково-технічна література, тобто, монографії, збірники та статті з різних проблем науки і техніки;
- навчальна науково-технічна література (підручники, довідники та ін.);
- науково-популярна література з різних галузей техніки;
- технічна і супровідна документація;
- технічна реклама, патенти та інше.

Для науково-технічної літератури характерний особливий стиль, який відрізняє її від інших типів текстів. У процесі перекладу ця особливість створює додаткові проблеми. Крім того, їх мова відрізняється від розмовної або ж мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями.

Також типовою лінгвістичною ознакою науково-технічної літератури є насиченість тексту професійною термінологією, за допомогою якої виражаються поняття характерні лише для конкретних галузей науково-практичної діяльності суспільства.

Найбільшу складність для перекладу являють собою терміни-неологізми. Ці терміни не відображені, як правило, в словниках. Особливо багато неологізмів серед фірмових назв, тобто назв тих чи інших виробів, які випускає організація. Крім термінів, у технічних текстах особливе місце займають стереотипні слова і фрази (кліше). Кліше включають ідіоми, усталені вирази, набір готових фраз.

Технічні тексти також характеризуються вживанням спеціальної галузевої фразеології. Сюди належать випадки, коли загальноновживане слово в певних словосполученнях набуває термінологічного значення.

Притаманним для сучасної науково-технічної літератури є й широке використання різних скорочень і аббревіатур. Слід пам'ятати, що прийняті скорочення є офіційними, загальноновживаними і їх не можна довільно інтерпретувати та замінювати.

Також при перекладі значні труднощі іноді виникають через те, що в лінгвістичному аспекті терміни, як і інші слова мови, мають явище багатозначності. У мові науки і техніки це явище популярне через те, що у терміносистемах різних галузей широко застосовується так зване семантичне словотворення, коли існуючій формі слова приписується те чи інше значення [2, с. 166-169].

У деяких випадках один і той же термін має різні значення в межах різних наук. Вирішальним при перекладі багатозначного терміну є контекст.

У спеціальному тексті нерідко буває елемент новизни, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням нових термінів (термінів-неологізмів), ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основна умова подолання цих труднощів полягає у детальному аналізі описуваного явища і передаванні його термінами, що вже є усталеними в науці. Актуальні наукові проблеми, найновіші технічні винаходи і відкриття висвітлюються у друкованих виданнях і перш за все – у періодичних виданнях, до яких і повинен звертатися перекладач [4, с. 25].

Адекватний переклад змушує перекладача відмовитись від перекладу окремих слів, іноді цілих фраз із метою створення нового тексту з еквівалентним змістом і тотожною функцією. Таким чином, елементарна відповідність перекладу оригіналу не може забезпечити необхідної точності перекладу, бо призводить лише до збільшення кількості помилок. Варто відтворювати, а не копіювати.

Вимоги до результатів перекладацької діяльності поступово підвищуються, адже вони диктуються змінами у сучасному світовому рівні розвитку науки і техніки. І саме лексична система знаходиться найбільшою мірою під впливом цих змін. На лексикон припадає організаційна роль у презентації мовних систем та структур, а слова можна розглядати як базові семантичні одиниці мови, значення яких є ключовим для здійснення перекладу.

Актуальною проблемою для перекладачів є нормування української науково-технічної термінології [1, с. 98].

Відсутність сформованої повноцінної терміносистеми призводить до такого небажаного в перекладі явища, як калькування нових одиниць іноземних слів. Значною мірою це стосується сфери комп'ютерних технологій, де потік проникнення англіцизмів є надзвичайно великим. Наприклад, «зміна масштабу зображення» перетворюється на «зумінг», «пробуксовка» – на «трешинг», а «чергування» – на «інтерлівінг» [3, с. 156].

З вищесказаного слідує, що на складному перекладацькому шляху трапляються і будуть траплятися певні труднощі, що є результатом постійного еволюційного процесу взагалі та розвитку науки і техніки зокрема.

Серед сучасних лексичних проблем перекладу науково-технічних текстів варто виокремити наступні:

- відсутність нормативної терміносистеми в українській мові;
- зловживання методом калькування при перекладі неологізмів та без еквівалентної лексики;
- засміченість пласта фахової лексики жаргонізмами;
- поява стилістично забарвленої лексики у науково-технічному жанрі.

До граматичних труднощів перекладу також належать ті граматичні явища мови тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу функціональні характеристики [5, с. 122-124].

Лексика і граматики також тісно пов'язані із жанрово-стилістичними проблемами, оскільки до стилістичних характеристик тексту належать такі особливості, як:

- частотність вживання в текстах певних слів, які притаманні тій чи іншій галузі;
- застосування певних граматичних форм;
- вживання тих чи інших граматичних структур.

Існування жанрово-стилістичних проблем науково-технічного перекладу пов'язане з певними розбіжностями у стилістичних і жанрових

нормах подання інформації в науково-технічних текстах мови оригіналу та української мови, особливостями вживання слів і сталих образних і необразних словосполучень.

Серед жанрово-стилістичних труднощів перекладу науково-технічних текстів українською мовою варто виділити такі:

- переклад так званих метафоричних термінів;
- переклад образної та необразної фразеології;
- переклад різноманітних кліше;
- наявність у текстах розмовних лексичних елементів [6, с. 100].

Отже, слід зазначити, що основна складність перекладу науково-технічних текстів, зокрема переклад специфічної термінології, полягає у розкритті та передаванні засобами української мови іншомовних реалій. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного є повне, стовідсоткове розуміння і осмислення його перекладачем. Механічне заучування термінів без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі. Основне завдання перекладача – ґрунтовне дослідження та вивчення тієї галузі науки та техніки, на теренах якої він працює. Тоді і тільки тоді він зможе сміливо користуватися відповідними термінологічними словниками.

До того ж, будь-яке джерело науково-технічної літератури характеризується певною повторюваністю термінів, тому для правильного передавання значення незнайомого і відсутнього у словниках терміна або термінологічного сполучення дуже важливо врахувати і проаналізувати всі випадки його вживання в даному тексті. Лише після завершення вищеописаних «маніпуляцій» слід спробувати з'ясувати значення терміна шляхом ознайомлення із спеціальною літературою з даного питання. Велику допомогу перекладачеві може надати уже існуюча перекладна література з даного питання, особливо якщо є можливість порівняти оригінал і переклад.

Джерела та література

1. Наконечна Г.В. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Г.В. Наконечна. – Л. : Кальварія. – 1999. – 110 с.
2. Гречина Л.Б. До проблеми лексичних труднощів перекладу науково-технічної літератури [Текст] / Л.Б. Гречишина // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2011. – Вип. 57. – С.166–169.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. / В.І. Карабан. – Вінниця, 2001. – 303с.
4. Микитюк О.Р. До проблеми розвитку української термолексики / О.Р. Микитюк // Вісник Нац. ун-ту «Львів. політ.», 2002. – № 453.– С. 24 –29.
5. Пустоварова О.О. Особливості технічного перекладу текстів наукового стилю. / О.О. Пустоварова // Філологічні науки. – 2009. – №6. – С.122–124.
6. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу / К.М. Сухенко. – К: КНУ – 2000. – 124 с.